

kanonizacije. A neke verske nazore mora vendar imeti tudi Aškerc. Ali je protestant? On proslavlja protestantizem kot „našo duševno pomlad“, kot „žar, ki je zasijal nad našo temno domovino“ (str. 14.). Pa to le mimogrede. Mnogo bolj ga vleče buddhizem. Na katoliški cerkvi ne najde nič dobrega, a patetično priznava njegov „Ašoka“ (str. 152.):

„Vzor moj najvišji Buddha je Gotama.
On mojster moj je in učitelj moj!
Vanj vpiram jaz oči duševne svoje
in k njemu pot jaz uravnavam svoj.
Čast mu in slava večna! Buddho
Gotamo obožavam in slavim...“

„Najglobočjo modrost“ in „vso bitja našega skrivnost“ — vse dobimo v buddhizmu, tako nam zatrjujejo Aškerčeve pesmi. Ali je to le pesniška fikcija, ali Aškerc sam to veruje? To je gotovo, da časti večni „nič“ — nirvano, uničenje. Jetičnega človeka na vlaku tolaži z nirvano (str. 170.), in nam zatrjuje, da je skupni smoter vsega, cilj, po katerem mora hrepeneti modrijan, — nirvana (str. 99.).

Glede verskih resnic pride vedno zopet nazaj na svojo obrabljeno frazo o „misli svobodni“:

Vse vere indske meni so enake...
Brez cene vsi obredi so zunanji...
Je vredno zbok lupine se črteti?...
Svobodo misli dajem in besedi...“

(Str. 153.)

Aškerc je iznašel še eno formulo za svoje versko pogorišče. Kot Ahasver hodi okoli, iščoč si boga, da mu sezida tempelj. In kak je ta bog?

Nemirnež in nezadovoljnež večni,
upornik smel si ti, moj novi bog!
Kar danes zgradiš, jutri že podiraš,
in zasmehuješ delo svojih rok.
In kar ti danes krasno je in sveto,
z nogami jutri v blato poteptaš;
in kar častil si danes za resnico,
to zmota ti je jutri, smešna laž.

(Str. 190.)

V tem vidi Aškerc „božanstva najpopolnejši obraz“! In kako se imenuje ta novi bog? Aškerc ga je krstil — „duh človeški“! To je prav pogansko oboževanje zmote in greha, po katerem izgine vsak razloček med resnico in neresnico, med нравno dobrim in slabim. To je smrt vsaki logiki, in če nam Aškerc sam o sebi peva, da je „filozof“: „Filozofija — to je moja strast“ (str. 8.), — moremo ga prištevati le med zmešane filozofe, katerih blodnje odklanjamo.

Kakor smo že omenili, pazi Aškerc premalo na blagolasje. Ne maramo naštevati

verzov, v katerih dela mera silo besedam, le nekaj omenjamo. Prevečkrat se ponavljajo besede edino le zato, da se verz izpolni:

Kdaj ôdpre se nama, kdaj ječe té dver?...
O meč, o moj meč, o junaški moj meč!...
(Str. 96.)

Naglašene besede v tezi so nekaj pogostnega:

Stok iz cvetličnih čaš, tajen in tih.
(Str. 110.)

V jeziku mrgoli tujih besed, ne le slovanškega ali orientskega izvira, ampak tudi drugih. Kako čudno se sliši vzklík:

Aloa, aloa, zdaj triumfuj!
(Str. 108.)

V Aškerčevih pesmih srečujemo „pasažirje“ (133), gledamo „naftoskok“ (124) in „makari“ nam šviga luč skozi „žaluzije“ (str. 7.). Današnja leposlovna proza je že preveč napolnjena s tujkami. Bilo bi dobro, da bi se oglasil zopet kak purist à la Levstik in bi nam zopet iztepel tuji prah iz naše literature. Če pa se tujke ne podajajo v prozi, se jih moramo tembolj izogibati v poeziji. Dr. E. L.

Janka Kersnika zbrani spisi. Vredil dr. Ivan Prijatelj. Zvezek III. Sešitek II. Založil L. Schwentner. V Ljubljani 1904. — V povestih, kateri sta združeni v tem sešitku, se je Kersnik povzpel najvišje. Izmed vseh njegovih del je tu oblika tehnično najboljša in dogodki najbolj dramatično razviti, — seveda v okviru, v katerem se kreta sploh Kersnik. —

Prva povest — „Jara gospoda“ — je vzeta prav iz onih krogov, katere je Kersnik poznal najbolje, ker se je v njih največ gibal. „Jara gospoda“ — to je tista mala gospoda na kmetih ali v malih trgih, ki je gosposka po tem, da se lepše nosi, da manj dela in bolj „omikano“ govori, kakor drugo ljudstvo. „Jara gospoda“ — to je tisti del družbe, ki mu je najbolj dolgčas na svetu, ker se čuti preveč vzvišenega nad ljudstvom, da bi mogel ž njim občevati, in ima premalo prave izobrazbe, da bi si mogel priskrbeti plemenitega duševnega vžitka. Kersnik nam je podal tu nekaj potezic iz življenja „Jare gospode“. Kersnik ni realist v običajnem pomenu besede; zato so tudi njegove poteze nekoliko finejše, ne tako debele in odurne, kakor smo jih vajeni pri novejših pisateljih, ki izbirajo podobne tvarine.

Vsebina je kratka: Mi izvemo, kako smolo sta imela sodnik Vrbanaj in adjunkt Pavel: Dvakrat sta bila zaljubljena v eno in isto osebo; enkrat bi bil Vrbanaj kmalu Pavla ubil, drugič

se je pa sodnik oženil in Pavel mu je ženo zapeljal. Dramatičen je konec, ki ima nekaj tolstojskega: Zapeljivec mora kot sodnik soditi vlačugo — ženo svojega bivšega predstojnika, ki je propadla po njegovi krivdi.

Ni tolazilen pogled na to „jaro gospodo“, ki mora ves svoj prosti čas presedati po gostilnah, ker se ne ve kam dejati. Žalosten refleks tega življenja pada tudi na žensko družbo: Mlade iščejo moških, stare pa intrigirajo.

Sodnikovo nerodnost pripisuje pisatelj njegovi vzgoji: „Kmetško vzgojen, gimnazijsko poučen, na vseučilišču pa posvečen vedi za kruhoborstvo — v tem še duhomorno vojaško leto — ni zahajal nikdar v kroge, kjer vlada blazilna moč izobraženih ženâ“ (str. 34.). Te „blazilne moči“ je najti malo med „jaro gospodo“ Kersnikovo, kajti tudi ženstvo je opisano v precej neugodnih barvah. Tu čitamo n. pr.: „Evfemijini teti sta te svoje gospode (podnajemnike treh sobic) povabili na večerjo; sami sta kaj skuhali ali spekli, gospodje pa so naročili pivo in vino. Taki večeri so bili davkarjevim gospodičnam veselje, kakoršno so si sploh mogle misliti. Nebrižni in veseli, frivolni in mnogokrat tudi podli ton, ki je vladal tu, je ugajal družbi, in glede na izobrazbo teh ljudi ni moglo biti drugače“ (str. 80). Da si „jara gospoda“ greni življenje z anonimnimi listi, ni potem nič čudnega.

Kersnik rad udari malo tudi na politično struno. V tej povesti je „jaro gospodo“ prišel k liberalni stranki, župnik in župan sta pa „klerikalca“, kakor se spodobi. Sicer pa ne sega globlje in obravnava politiko le mimogrede z nekaterimi zasoljenimi besednimi praskami.

„Dasi je tehnična stran povesti precej uglašena, vendar nam ostane o tej „jari gospodi“ v duši jako mučen vtisk, in želeli bi slovenskemu narodu, da bi se ta njegov sloj reformiral in povzdignil.“

V kmetovsko življenje je pa segel Kersnik v povesti „Očetov greh“. Teža greha, ki muči srce zločinca, dokler ga ne potare, leži nad celo povestjo. Krivoprisežnik, ki se je pred sodiščem iznebil skrbi za otroka in nesrečno mater, da se je mogel bogato oženiti, in ki je prvi greh še pomnožil s prelomitvijo zakonske zvestobe, pada pred našimi očmi od stopinje do stopinje, dokler kot berač ne umrje na gnoju. Očetov greh pa se maščuje nad zarodom: sin se mu po dokončanih študijah umori, ko mora od očeta samega izvedeti, da je njegova zaročenka — njegova polsestra.

V kolikor izraža ta povest resno misel, da večna pravičnost neizprosno preganja grešni rod, ki kliče s krivo prisego nase božje mašče-

vanje, moramo priznati, da jo navdaja globoka нравna ideja. A pisatelj nam je pač odpri brez-dno propada, v katero padajo nesrečneži, ni pa postavil poleg teme tudi tešilne luči. Značaji so odurni, srca brezčutna, grabežljiva. In tudi sin Janez ne pade kot nedolžna žrtva, ampak je precej lahkomisljen; „tisti široki plaz indiferentizma, ki vleče za seboj do malega vso mladino v zrelostni dobi, tudi njega ni pustil ob strani“ (str. 164.), in slednjič konča kot samomorilec. Negativna slika življenja, ki se nam tu odkriva, kliče po jasnem pozitivu, ki ga pogrešamo.

Tehnično spada Kersnik med pisatelje, ki so dejanje svojih povesti znali lično zaokrožiti. Morda je tuintam preveč umetničenja: Pisatelj postavi najznačilnejši, krepko začrtani prizor na začetek, potem pa gremo z njim nazaj, da izvemo, kako je do njega prišlo. Prevečkrat se taka umetna razporeditev pač ne sme ponavljati. Tudi s časom in prostorom razpolaga pisatelj jako svobodno, da le zaokroži svoje dejanje.

Dr. E. L.

Jurij Vega. Predaval Fridolin Kavčič v izobraževalnem, zabavnem in podpornem društvu „Zvezda“ na Dunaju dne 6. marca 1904. Čisti dobiček je namenjen Vegovemu spomeniku v Ljubljani. Založila posojilnica in hranilnica v Moravčah. Tiskala tiskarna Dragotina Hribarja v Ljubljani. — Opozarjali smo že na zasluge, katere si je pridobil gospod ces. in kr. stotnik Fridolin Kavčič za spomin našega junaka in učenjaka Jurija Vega. V tem predavanju pa ni zbral gospod predavatelj le podatkov o Vegu, ampak nam našteva tudi druge slavne slovenske junake in učenjake, ki so si pridobili svetovno priznanje. Želimo, da bi se ta lična knjižica zelo razširila in pomnožila sklad za Vegov spomenik! Priporočamo jo zlasti šolskim knjižnicam kot vzgojno patriotično berilo!

D. S.

POLJSKA.

Reymont Wl. St. **Chłopi**. Powieść współczesna. I. Jesien, II. Zima. Warszawa, nakład Gebethnera i Wolfa 1904. 2 zvezka, cena 3 rublje. — Mladi, nenavadno plodoviti poljski pisatelj Reymont, od katerega so dobili Poljaki že več obširnih romanov, kakor: „Fermenty“, „Ziemia obiecana“ i. dr., je začel v tej knjigi opisovati življenje poljskega kmeta. Ves ta opis bo obsegal štiri zvezke, od katerih sta izšla, kakor vidimo, „Jesen“ in „Zima“, dočim moramo na „Pomlad“ in „Poletje“ še čakati. Reymont hoče